

Dr. Kolláth György

Minden krimi-olvasó tudja, hogy a polgár - akarata ellenére - a rendőrt akkor köteles a lakásába beengedni, ha annak házkutatási parancsa van. Utóbbinak bűncselekmény alapos gyanúja a feltétele. Közismert, hogy e szereposztás megsértése mindenütt súlyos jogkövetkezményekkel jár. Annak az ügynek, ami itthon, 2001-ben történt, talán csak Fouché, a korabeli rendőrminiszter örült volna teljes szívvel.

Cím
Számlálva, őrszemmel

Dátum
2001.05.02.

Írásom a kormányörök által, belügyi utasításra "végrehajtott" népszámlálás jogi háttérét elemzi. Van, amit már tényként fogadhatunk el, s akad, ami homályos. Nem tudni még: a furcsa népszámlálás információit ki és mire használta fel? Vajon ennek során az "őrezredesek" legalább az állami méltóságoknak felfedték-e kilétüket, avagy a kikérdezés e körben is konspiratív volt? Az őrszemek népszámláló kíváncsisága hogyan érintette az állami méltóság hetedik szomszédját? A biztonsági kockázatot keresve (?) előjöttek-e vajon érzékeny adatok /arról, hogy pl. egy szomszéd nem beszámítható, ill. mindenre képes, avagy arról, hogy milyen a politikai szimpátia X-nél vagy Y-nál/? Mire utalhatott a főrendőr akkor, amikor azt mondta, hogy egy kivételével az adatok már amúgy is megvannak a rendőrségi nyilvántartásban? Pontosan kiről és mi van már az adatbankban? Netán ezt úgy kell érteni, hogy nagyjainknak bérelt helyük volna a bűnügyi nyilvántartóban? Akkor erkölcsi bizonyítványuk se lehetne! Ennyire biztosan nem rossz a helyzet. Ha pedig mégis totális nyilvántartás volna, akkor régen rossz mindannyiunknak.

Nyolc éve a Belügyminisztérium törvényelőkészítő főosztályát vezetem. Ambivalensen fogadom a híreket és az érintettek magyarázkodásait. Egyfelől a rendőrség mindmáig rendkívül rossz feltételek és körülmények között igyekszik megfelelni feladatának. Mindeközben gyakran nem úgy cselekszik és igazgat, ahogyan kellene, hanem úgy, ahogyan még egyáltalán lehet. A hendikep ellenére kifejtett - sokszor görcsös, túlzott, látszatértékű és sikertelen - rendőri erőfeszítés csak a bot egyik vége. A másik: a politikai, állami vezetés szakmai felkészületlensége, kéméletlensége, néha követelődzése, mely nem nagyon tűr jogi vagy más kifogást, ellenvetést. Mi nyolc éve többnyire sikerrel hadakoztunk a jogi felhatalmazás nélküli vagy másként hajmeresztő megrendelések, írásos vagy szóbeli parancsok és elvárások ellen. Ma - jellemzően - a legtöbbször legyűrjük, illetve lenyelik a kifogást, mert a cél szentesíti az eszközt. A rendőrállami és a jogállami gondolkodásmódot éppen világ választja el egymástól. Ma néha az előbbi a nyerő. Ekként a "közrend" mindenáron való védelme talán elérhető, ám a közbizalomnak -annyi. Utóbbiról azt tartja a hindu bölcsélet, hogy olyan, mint a vér. Ha egyszer kiömlött, nem egykönnyen szerezhető vissza.

Az állami méltóságok különleges, sőt preventív védelmével józan ember nem vitatkozik. Ennek korrekt eszközei a törvényekben megvannak. Semmi kivetnivaló nem volna abban, hogy ha az ország 10-20 top-vezetőjénél nem a kerületi pedagógus teszi tiszteletét népszámláláskor. Normális ország a védett vezetőit nem okvetlenül teszi közprédára. Hitelességgel és tapintattal mindez rutinszerűen kezelhető. Abszurdum viszont, ha még e vezetői kör se tudta, ki kutakodik nála, a környezetből mire is kíváncsi, s mi lesz a begyűjtött adatokkal? Így annyi választási lehetőség se jutott, hogy az adatfelvétel ne a lakáson történhessék. Nagyjaink esetleg bizonygatták a népszámlálás anonimitását, közben pedig - ha hinni lehet - őket is lóvá tették? Mindez kb. annyira valószínű, mint az, hogy a sziámi ikrek helyet cserélnek, de ha ők elhiszik?!

Egészen más kérdés viszont a közemberek - a környéken lakók - megkülönböztetett feltérképezése. Őket végképp nem kell és nem is lehet - pláne tudtuk és beleegyezésük nélkül - népszámlálás ürügyén titkos ügynököknek körbeszimatolni. Fundamentális elv: a jogait féltő, gyakorló embernek minden szabad, amit törvény nem korlátoz vagy

Dr. Kolláth György

nem tilt, ezzel szemben a közhatalomnak (főként: az erőszakgépezetnek!) csak az szabad, amire törvényi felhatalmazása szól. Főszabály a polgári szabadság, szoros kivétel a rendőri aktivitás. Ha a hírek igazak, akkor ez az elv csorbult látványosan és súlyos mértékben. Kaphatott volna minden, a fegyveres területeket irányító miniszter törvényi felhatalmazást arra, hogy rendeletben szabályozza: az ő szolgálati köreiben - pl. a titokvédelemre tekintettel - milyen sajátosság indokolt a tisztek felmérésekor, továbbá mi a helyes a tisztek közreműködése körében. Lehetett volna speciális szabály a nagyméltóságok számbavételére is. Ezt rendezni azonban elmulasztották. Mindössze a kormány ad(hat)ott ki egy nyúlfarknyi rendeletet a népszámlálási törvény végrehajtására. Jogállamban egészen súlyos politikai és jogi felelősség alapja ezt a hiányt balkézről, "régis szokás" alapon pótolni. A belügyminiszteri "rendelkezés" ez okból valószínűleg törvénysértő. Ugyanez áll arra az esetre nézve is, ha a BM-től a jegyző utasítást kapott. A kormány döntése köti a jegyzőt, miniszteri kötődő viszont nincsen. Részben hasonló a helyzet az őrezred közreműködését illető BM-utasítás dolgában is. Tény, a rendőrségi törvény értelmében a belügyminiszter (irányító jogkörében pl. a rendőrségi feladatok teljesítése érdekében) feladatot határozhat meg, sőt törvény szerint utasítást is adhat akár az őrezrednek is. Csakhogy a népszámlálás körében megszabott, adekvát rendőr(ség)i feladatok eleve nem voltak. Hiányzott tehát az alap, ami különben megteremthető lett volna. Kezd ez a szimptóma lenni a mai kormányzati működés fő jellemzője. Jelesül, nem nagyon bíbelődnek a jogállami elvekkel és keretekkel.

Remélhetőleg a (majdnem) teljes rendőrségi nyilvántartás szimpla nyelvbötlés. Ha mégsem, nagy baj van. Amióta európai léptékű adatvédelem van - a törvények zömében(!) - Magyarországon, azóta az adatgyűjtés "célhoz kötöttsége" döntő alapelv. Nem gyűjthető tehát praktikus okból vagy módon adat két különböző (ti. egy rejtett és egy nyílt) körben egy füst alatt, és nem is lehet az adatbázisokat összebuherálni. A most emlegetett környezettanulmány - amennyiben készült - figyelmen kívül hagyná ezt, ami önmagában jogsértés. Arra nézve, hogy ez mennyire nem ártatlan gyermekcsíny, érdemes egy pillantást vetni a Btk-ra. A büntető kódex az eset tényállásának függvényében négy súlyos deliktummal honorálná az ilyen törvénysértő "figyelmisséget". Érthető, hogy nem vállalja senki szívesen a jogi kritikát, netán a felelősségre vonást. Éppen ezért független vizsgálat ajánlható. Korrekt politikai kurzust feltételezve bombabiztos érvet ad egyébként ez az ügy arra a kérdésre, hogy vajon meg kell-e szüntetni (s éppen most?!) az adatvédelem külön parlamenti biztosának intézményét. Előbb az emberi jogokat sértő szarvashibák felszámolása kellene, s azután jöhet a munka nélküli ombudsman kora. Jobb helyen szentencia: előbb partra úszunk, és csak azután cserélünk ruhát.